

KICHIK VOLEYBOL SPORT TURIGA TAYYORLASH AKMEOLOGIYASINI VOLEYBOLGA INTEGRATSIYALASH BOSQICHLARI

Shukurllayev Jurabek Maksadbayevich

ChDPU Jismoniy madaniyat nazariyasi
kafedrası p.f.f.d. (PhD), dotsent v/b.

Kalit so'zlar: Akmeologiya, metodika, sifat, talaba, kasb, ilm, mexanizm, natija.

Ключевые слова: Акмеология, методология, качество, студент, профессия, наука, механизм, результат.

Key words: Acmeology, methodology, quality, student, profession, science, mechanism, result.

Annotatsiya

Mazkur maqolada kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash bosqichlari bo'yicha ko'rsatma va takliflar keltirilgan.

Аннотация

В данной статье представлены рекомендации и предложения по этапам интеграции акмеологии подготовки в малый волейбол в волейбол.

Annotation

This article provides instructions and suggestions for the stages of integration of the acmeology of preparation for the sport of small volleyball into volleyball.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi qonuni (19.05.2020 y) hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-dekabrdagi "Jamoaviy sport turlarini rivojlantirish va iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-421-sonli, 2024 yil 19 iyulda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev tomonidan "Voleybol sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-274-sonli qarorlariga bizning maqolamiz muayyan darajada xizmat qiladi

Интегратив yondashuv zamonaviy ilm-fan rivojlanishidagi yetakchi yo`nalish bo`lib, uning integrativ xususiyatini aks ettiradi. Sport va ta`lim darajasida Mini voleybol ta`limida voleybol sport turiga integratsiya mexanizmi va vositasi sifatida barcha tegishli texnika va taktika aloqalarni o`rnatishni o`z ichiga oladi. Bunday holda, integrativ yondashuv vertikal va gorizontal integratsiya orqali amalga oshirildi.

Vertikal integratsiya mini voleybol aloqalarni o`rnatish orqali Voleybol sportining alohida bo`limlari va tarkibiy qismlarining uzviyligini ta`minladi.

Gorizontal integratsiya Voleybolning mashqlar aloqalarini amaliy jismoniy qobiliyatlarini va texnik-taktik harakatlarining Mini voleybol elementlari bilan amalga oshirish orqali amalga oshirildi.

Интегратив yondashuv dunyoning ilmiy bir qismi sifatida sportning klaster manzarasi to`g`risida yaxlit g`oyalarni shakllantirishga yordam beradi.

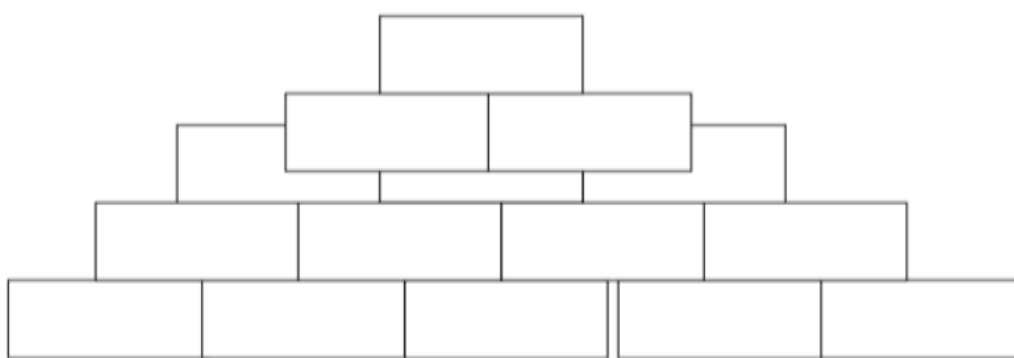
Yuksalishga asoslangan Integrativ yondashuv ta`limi jarayonida talabalarda nafaqat asosiy va ikkilamchi sport turiga oid vakolatlar, balki umumiy harakatlarni shakllantirishni ham ta`minlaydi. Shu bilan birga, talabalar o`rtasida voleybol harakatlarini shakllantirish, mini voleybol bilan bog`liq ijodiy faoliyatda ko`nikma va tajribani rivojlantirishga a`lohida e`tibor qaratadi.

Variativlik atamasi ma`lum bir muammoni hal qilishning bir necha yo`li mavjudligini anglatadi. Bu atama bizga lotin tilidan **variatus** so`zi, **"o`zgaruvchanlik"** va **varius—"turli"** degan ma`noni anglatadi. **C.I.Ojegov** va **T.F.Efremova** lug`atlarida bu so`zning ma`nosi bir narsaning bir necha variantlari mavjudligini tushuntiradi.

Sportning variativligi

- 1) zamonaviy sport tizimini rivojlantirishning asosiy yo`nalishlaridan biri;
- 2) rivojlanish, xilma-xilligini amalga oshirish natijasi tizimining talablarni yetarli darajada xilma-xil to`laqonli, sifat jihatdan ta`minlay olish xususiyati, qobiliyati mashg`ulot traektoriyalarining o`ziga xos va jozibali variantlari, oxirida bunday traektoriyani tanlash uchun bir qator imkoniyatlar (mazmunli va yehtiyojlariga mos) ta`limni individualizatsiya qilishning maksimal darajasini ta`minlashga qaratilgan.

Biz mashg`ulot bosqichlarini piramida shqklida ifodaladik ya`ni **“Mashg`ulot piramidasi” (1-rasm)**. Bu mashg`ulot shug`ullanuvchilarning olingan mashqlar yuqumlilik darajasi asosida tashkil qilishga asoslanadi. Berilgan mashqlar tarkibi, tuzilishi, xossalari, tasniflanishi, bajarilishi kabi jihatlarni umumlashtirgan holda amalga oshirishni taqozo etadi. Masalan, quyidagi piramidalardan birida mashlarning umumiy jismoniy tayyorgarlik mashqlariga, ikkinchisida maxsus mashqlarning klassifikatsiyasiga va uchinchisida esa Mini voleybol va Voleybol elementlarning mashg`ulotlarda birlashishi bilan bog`liq topshiriqlar berilgan. Mavjud mashqlar asosida piramidaning pastki qismidan to uning uchigacha “zinama-zina” tutash (qo`shni) mashqlar orqali “Progres” holatiga erishish lozim.

1- rasm.

Masalan, **“Mini voleybol qoidalariga asoslangan holatlar bilan bog`liq piramida”**. Ushbu piramida asosidagi qatorning mashg`ulotlari) orqali ikkinchi qatorga (zinaga) “chiqiladi”. U yerdagi maxsus mashqlar orqali uchinchi qatorga (zinaga) “chiqiladi”. Xuddi shu zaylda 4- va 5- qatorlarga (zinalarga) “chiqiladi”, ya`ni piramida zabt etiladi:

1-piramida:

Umumrivojlantiruvchi mashqlar. Bunda shug`ullanuvchilar Umumiy jismoniy tayyorgarliklarini oshirib boradi. Maxsus mashqlarga adaptatsiya qilinadi.

2-piramida:

Yondashtiruvchi va maxsus mashqlar. Bunda aynan Mini voleybol hamda Voleybol elementlariga moslashtirilgan va asoslangan mashqlar tizimi amalga oshirilib, to`pni uzatish, qabul qilish, to`pni o`yinga kiritish, hujum va himoya harakatlari bilan xarakterlanadi.

3-piramida:

Ikki tomonlama o`quv o`yin mashqlari. Bunda Mini voleybol o`yini jarayonida mashg`ulotlarda amalga oshirilgan mashqlarni amalda bajaradi va samaradorligiga ishonch hosil qiladi.

4-piramida:

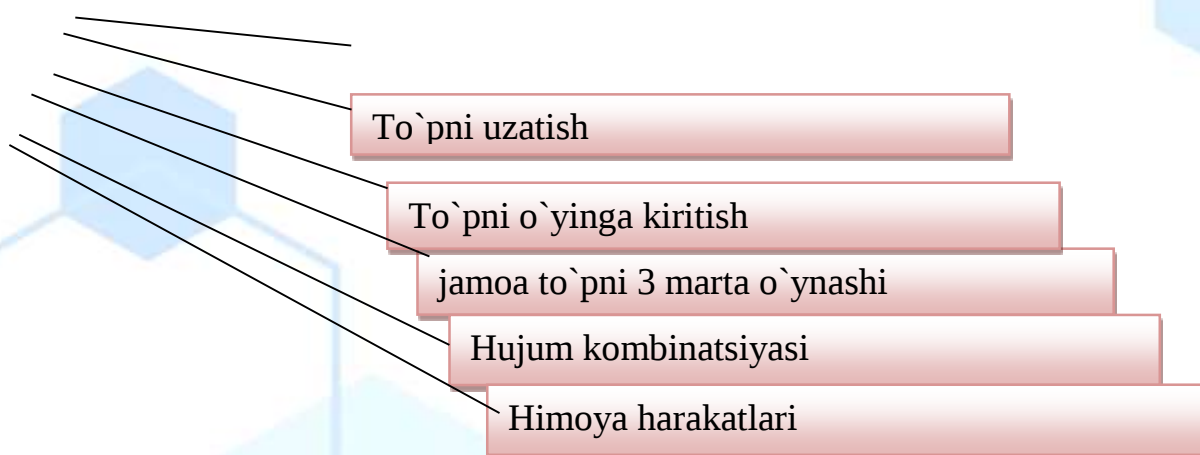
Musobaqa va achkolar sifati mashqlari. Mazkur jarayonda asosan achkolar unumdorligiga erishishni va musobaqalarda galaba qozonishga muvofiqlashtiriladi.

5-piramida:

Tadqiqot Akmeologiyasi. Bunda “**akme**” – “**ch`oqqi**” yani, eng yuqori pog`onaga erishish tushuniladi. Mini voleybol (3 ta o`yinchi) + Mini voleybol (3 ta o`yinchi) = Voleybol (6 ta o`yinchi). Mini voleybol elementlari voleybolga nisbatan qiyin va ko`p harakat talab qilganligi bois mini voleybol o`ynagan shug`ullanuvchi voleybol o`yinini yuqori saviyada o`ynay olishi nazarda tutildi va amalda o`z isbotini topdi. Bu degani 2 ta mini voleybol jamoasini birlashtirsak yuqori saviyali 1 ta voleybol jamoasi tayyor holatga kelishini ifodalaydi.

Ushbu piramidada Mini voleybol hamda voleybol shug`ullanuvchilarining klassifikatsiyasiga doir topshiriqlar amalga oshirilib, uning asosidan uchigacha “chiqib borish” uchun mini voleybol mashqlaridan foydalanish lozim bo`ladi.

Xulosa o`rnida shuni e`tirof etish joizki, yuqorida ko`rsatilgan mazkur bosqichlar shug`ullanuvchilarning jismoniy qobiliyatini kichik voleybol mashg`ulotlari vositasida qobiliyatli pozitiv o`zgarishni intensiv ta`minlaydigan muammoli, interfaol usullari va ko`nikmalarni rivojlantiruvchi adaptiv kompleks mashqlar tizimidan o`quv mashg`ulotlarida, tegishliligi bo`yicha dastur (yo`riqnoma) larni tushuntirish va yo`nalishlar berishda, voleybolchilarni musobaqalarga tayyorlashda foydalanish mumkinligi bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. «Mahoratli PEDAGOG» jurnali. 2021 yil aprel 4-son.
2. Shukurllayev J.M. Voleybolga yosh talabalarni tanlashning uslubiy xususiyatlari. ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar. № 1. 2020 yil 2 oktyabr.
3. Shukurllayev J.M. "Maktab o`quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishda akmeologik yondashuvning didaktik asoslari (voleybol turi misolida)" PhD dissertatsiyasi Chirchiq-2023.
4. Shukurllayev J.M. Voleybolga yosh talabalarni tanlashning uslubiy xususiyatlari. ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar. № 1. 2020 yil 2 oktyabr.
5. Shukurllayev J.M. Talabalarni ilmiy va kasbiy faoliyatga tayyorlashda akmeologik yondashuvning mazmuni. "XALQ TA'LIMI" ilmiy-metodik jurnali. 2023. № 5. B. 28-30.

6. Кузмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Н. В. Кузмина. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. 144 с.
7. Ж.М. Шукурллаев. [ЎҚУВЧИ-ЁШЛАРНИ ВОЛЕЙБОЛ СПОРТ ТУРИГА ТАНЛАБ ОЛИШНИНГ МЕТОДИК ХУСУСИЯТЛАРИ](#) Academic research in educational sciences Vol 1.No 2, 2020 ISSN 2181-1385.
8. JM Shukrullayev. [7-14 yoshli maktab o'quvchilarini voleybol sport turiga tanlab olishning metodik xususiyatlari.](#) - Мугаллим, 2019 2-сон, 153-156 б.
9. ВОЛЕЙБОЛ СПОРТ ТУРИ ВОСИТАСИДА МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИДА ЖИСМОНИЙ СИФАТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА АКМЕОЛОГИК ЁНДАШУВНИНГ МАЗМУНИ Volume 2/ ISSUE 11/ 2021 ISSN 2181-1385. 551-554 б